er op te letten, dat de approbatie door het Class. Bestuur van Dordrecht nooit was geweigerd, aan zijn moderamen op, de approbatie van het beroep te verleenen. Wien verwondert het, dat menigeen bij het lezen van dit droevig feit vol verontwaardiging uitroept: Wat baat het ons, of wij nu jarenlang geworsteld hebben, om de teugels van het bestuur onzer kerk aan moderne handen te ontrukken!?

Vooral op die laatste woorden leggen we den nadruk: „*Wat baat het nu of we jaren lang geworsteld hebben, om de teugels van het bestuur der kerk aan moderne handen te ontrukken?*"

Neen, dit baat metterdaad *niets*, om de eenvoudige reden, dat als ge uw kerkbestuur hebt omgezet, dat kerkbestuur door zijn fatalen invloed *uw vrienden omzet*, en ze van strijders voor 's Heeren naam verkeeren doet in strijders voor de Synodale hoogheid.

Er ligt dan ook iets waars in wat we aan het slot dezer brochure lezen:

Maar genoeg; hoeveel oorzaak tot droefheid en ergernis er zijn moge, toch heeft de strijd, die te Sliedrecht ontbrandde en zeker nog lang niet gedempt is, niet enkel zijn schaduw-, maar ook zijn lichtzijden. Immers, tengevolge van dien strijd zijn er in die gemeente vele oogen opengegaan voor het ontzettende van 't hedendaagsch ongeloof, dat niets heilig acht, en voor de onmisbaarheid van ons allerheiligst geloof. Slapenden zijn wakker geschud en bij velen is eene levende belangstelling gewekt voor het Evangelie, dat getuigenis aflegt van dien Christus, die gestorven is om onze zonden en opgewekt ter onzer rechtvaardigmaking. Bovendien is door dezen strijd alweer meer aan den dag gekomen de treurige, de schier hopelooze toestand, waartoe de Kerk onzer vaderen is gezonken, maar niet minder de erbarmelijke positie, die de moderne godsdienstleeraars daarin bekleeden, zoolang die Kerk althans nog blijft vasthouden aan hare heerlijke belijdenis, gegrond op Gods onfeilbaar Woord.

Dit nu *kan* waar zijn.

Maar het is ook mogelijk, dat zij die dit gevoelen, toch op den ingeslagen weg voortgaan, en dan *baat* het niet, maar *schaadt* het. Want wie na een kerkelijk schandaal als dat te Sliedrecht, toch weer het hoofd in den schoot legt, wordt in de kerkelijke zonde *verhard*.

Onze opmerking, dat het zaak was het woord „heilig" vóór engelen, profeten, apostelen, evangelie, sacrament enz. te herstellen, wierd door *de Tijd* (een Roomsch orgaan) begroet als een terugkeer tot Roomsche usantie, en een politiek blad, het *Hand.*, greep deze vreugdebetuiging gretig aan, om den volke te verkondigen, dat blijkbaar het bondgenootschap reeds verder ging dan de politiek.

Naar aanleiding hiervan zij ons een drietal opmerkingen vergund.

De eerste is deze, dat „heilig" vóór engel, profeet, apostel enz. te gebruiken, geen „Roomsche" usantie is, maar usantie der *Heilige Schrift*, en op dien grond usantie van *alle* Christelijke kerken, ook van de Gereformeerde. De Heilige Schrift spreekt van *heilige engelen* in Matth. 25:31, Mark. 8:38, Luk. 9:26, Hand. 10:22, Openb. 14:10. Van *heilige profeten* in Luk. 1:70, Hand. 3:21, Ef. 3:5, 2 Petr. 1:21, 2 Petr. 3:2, Openb. 18:20 en Openb. 22:6. Van *heilige apostelen* in Ef. 3:5 en Openb. 18:20. Van *Heilige Schrift* in 2 Tim. 3:15, Rom. 1:2 enz. En evenzoo wordt in onze Formulieren van eenigheid en in de Liturgie gedurig gewag gemaakt van „heilige profeten en apostelen," van „heilige Schrift" en »heilig Evangelie," van „heilig Sacrament" en „heilige Kerk."

Van terugkeer tot „Roomsche" usantie kan dus geen sprake zijn. Er is alleen sprake van herstel eener usantie, die op grond der Heilige Schrift aan alle Christelijke kerken gemeen is.

Onze tweede opmerking zij, dat we volstrekt niet ten onrechte waarschuwden tegen de opvatting, om toch uit dit *heilig* voor evangelist, apostel of profeet nimmer af te leiden, dat hiermeê op hun zondeloosheid wierd gedoeld. Om het theologisch uit te drukken, het „heilig" heeft in dit gebruik volstrekt geen *ethische* beteekenis, maar doelt op den oorsprong van hun getuigenis.

Hiertegen nu kwam de *Tijd* in verzet met de opmerking, dat ook de Canonisatie der Roomsche heiligen volstrekt niet uitspreekt, dat ze *zondeloos* waren. Dit nu is slechts ten deele waar. De Roomsche kerk bedoelt met haar Canonisatie wel terdege een getuigenis af te leggen omtrent het heilig karakter van de personen die ze canoniseert. Wel ontkent ze niet, dat er nog iets zondigs in hen kan zijn overgebleven, maar een „heilige" die evenals de heilige Paulus zou uitroepen: „Mij, de allergrootste der zondaren", is voor haar ondenkbaar. Reeds Ambrosius liet dit punt zelfs twijfelachtig, en liet het vraagstuk, of zij nog zonden hadden, onbeslist. Hij zegt toch letterlijk: „Zij (de martelaren) kunnen bidden voor onze zonden, omdat *indien ze al eenige zonden gehad hebben*, ze deze door hun eigen bloed hebben uitgewischt" (si quae habuerunt peccata). De Roomsche opvatting is dan ook wel terdege, dat zulke personen een bijzonder heilig leven hebben geleid; dat God reeds op aarde dit heilig leven gekroond heeft door hen wonderen te laten verrichten; en dat op dien grond hunner gedachtenis moet geschieden in den eeredienst; dat altaren te hunner eere moeten worden opgericht; en dat de gelooviglen hun tusschenkomst moeten inroepen, om te krachtiger vergeving van zonde te erlangen en in nood te worden gered. — Het uitgangspunt is en blijft dus, dat de titel van *heilig* zijn grond vindt in *heiligen levenswandel*. En dit nu, zoo herhalen we, is *niet* de grond, waarop we van heilige profeten en apostelen spreken, omtrent wier leven we meestal zeer weinig weten. Het „heilig" vóór apostelen en profeten beduidt uitsluitend, dat hun dienst en woord niet uit hen zelven noch uit eenige aardsche instelling was, maar rechtstreeks goddelijken oorsprong had.

Onze laatste opmerking eindelijk geldt de opmerking van *de Tijd*, dat wij op onze beurt broeder Bechthold canoniseerden.

Zien we wat hiervan aan is.

Onder Canonisatie verstaat de Roomsch-Katholieke kerk, dat iemand, die eerst *venerabilis*, en daarna *beatus* is verklaard, nu ten slotte door den Paus op den Canon der *heiligen* wordt geplaatst. En zulks op grond van zijn bijna onzondigen levenswandel en door hem verrichte wonderen. En dat wel met het gevolg, dat hij thans ook de vereering der heiligen moet ontvangen, door vermelding bij de Mis, door eigen altaar, en door *invocatio* of aanroeping in den gebede.

Door ons daarentegen is van onzen diep betreurden broeder Bechthold alleen gezegd, dat, al had de Synode hem uitgebannen, Gods engelen hem bij zijn sterven in Gods Vaderhuis hebben ingedragen en dat hem daar de kroon wacht na den strijd.

Beide onze verklaring en Romes Canonisatie hebben dus niets met elkaar gemeen.

Al wat wij van onzen broeder Bechthold zeiden, is wat de Heere Jezus van den armen man in de gelijkenis zegt.

Na te lezen in Lukas 16.

Van de *Bibliotheca Reformata* is thans weder een deel verschenen, door de goede zorg van Prof. Dr. De Hartog, die er eene belangrijke voorrede aan toevoegde, en nog een nadere studie over *Zanchius* als exegeet toezei.

Met dit deel is de commentaar van *Hier. Zanchius* op den brief aan de Efezen compleet, en alzoo nogmaals een degelijk werk onder bereik van onze Gereformeerde predikanten gebracht.

Toch schijnt het dat de Latijnsche taal het drukke lezen in onze oude Gereformeerde litteratuur niet bevordert. Onverschillig toch of men het lijstje van onze Gereformeerde predikanten nagaat, die nog onder de Synode leven, of vrij wierden, of buiten haar om leefden, nog altoos zijn er zeer velen die zich niet aanmeldden.

Het is daarom dat in het volgende deel eene proeve zal genomen worden met een onzer oude auteurs in de Nederduitsche taal.

Denkelijk met de Catechismusuitlegging van Basting, die in 1591 het eerst in haar Hollandsch gewaad het licht zag.

Dit deel zal van de hand van Prof. Dr. Rutgers zijn.

Uit Bentheim verzoekt men ons eene rectificatie.

We hadden in ons No. van 26 Januari jl. van de trouwe Gereformeerden van Bentheim gesproken als van een „afgescheiden groep."

Dit schijnt den indruk te hebben gemaakt, alsof we daarmee aan deze kerken een separatistisch standpunt toeschreven.

Toch was dit niet het geval.

Daartoe kennen we het streven en bedoelen onser Bentheimsche broederen veel te goed.

Onze woorden strekten alleen om te zeggen, dat deze kerken niet in verband staan met de „Reformirte Kirche", die in Elberfeld en elders door de Regeering op gelijken voet met de Lutherschen in de *Union* erkend wordt.

Uit Purmerend vraagt men ons, of de kerk aldaar niet evenals de kerken van Zaandam en Alkmaar, onder de meer invloedrijke behoort, die zoo spoedig mogelijk een geregelden Dienst des Woords behoeven.

Het schijnt in deze Classis met het modernisme dan al *heel* ver gekomen. Zoo meldt men o. a.:

Ziet men daarbij op de geestelijke ellende, waarin de gemeente onder Synodaal verband verzonk, zoodat zelfs een harer leeraren eenmaal bij de geopende groeve van een kerkeraadslid zeide: »Indien er een wederzien is, dan tot wederziens"; als daar door een predikant uit een genabuurde kerk van den kansel gezegd wordt: »Ik ben niet rechtzinnig, ik ben niet krankzinnig, maar ik ben vrijzinnig"; als daar in een genabuurde kerk met de catechisanten gehandeld wordt over de voedingsstof der levensmiddelen; als daar — doch waartoe meer? De classis Edam—Hoorn biedt u de meest treurige gevolgen van de verderfelijke leervrijheid, en *daar* doolt de vrijgemaakte Kerk des Heeren van Purmerend rond als schapen die geen herder hebben.

Deze feiten zijn schriklijk; te ontzettender, zoo men bedenkt, dat nog steeds tal van belijders des Heeren alles op haren en snaren zetten, om toch het kerkelijk geheel, waarin *zulke* toestanden dan toch om wrake schreien, het koste wat het wil, in stand te houden.

Ongetwijfeld is het in zulk een Classis vooral noodig, dat er hoe eer hoe beter hulp dage.

De waarheid struikelt er op de straten.

KUYPER.

Uit de Pers.

De redactie van de *Hervorming* waant dat we de geheimen van Minister Bergansius verklapt hebben.

Ze schrijft toch:

Indien men het nog niet weet, dan bewijst het laatste nummer van de *Heraut*, hoezeer Dr. Kuyper is ingewijd in de regeeringsplannen, met name wat betreft de te verwachten legerorganisatie.

Op wat wij onlangs over den persoonlijken dienstplicht en de regeeringspartijen schreven naar aanleiding van den wisch door de *Heraut* gesteld dat den predikanten vrijstelling van den dienst zal verleend worden antwoordt de *Heraut* het volgende:

»Mogen wij hiertegen opmerken dat de nieuwe leger organisatie zich juist daarin van de oude onderscheiden zal, dat wie *eens* dient minstens *vijftien* jaar dient. Vijf jaar bij het gewone leger, dan vijf jaar bij de reserve, en dan vijf jaar bij de landweer.

Lijft men dus een theologisch student op zijn 20ste jaar in, dan is hij minstens verbonden tot zijn 35ste; en moet jaarlijks korter of langer aan de exercitiën deelnemen; en in tijd van oorlog meê uittrekken.

Eerst als de redactie met dit door haar uit het oog verloren punt zal gerekend hebben, baat voortzetting der discussie Een niet."

Dr. Kuyper heeft hier, meenen wij, uit de school geklapt. Bedriegen wij ons niet, dan was wat hij van de nieuwe legerorganisatie meêdeelt, nog niet bekend dan hield de minister van Oorlog zijne plannen geheim, en weet zelfs de Raad van State er niets van; en nu deelt Dr Kuyper mede, dat de nieuwe leger organisatie de dienstplichtigen eerst vijf jaar bij het gewone (lees »actieve") leger, dan vijf jaar bij de reserve en ten slotte vijf jaar bij de landweer inlijft.

Wij konden dit, meenen wij, niet weten, en er dus niet meê rekenen. Maar ten principieele doet dit niets toe of af aan onze redeneering.

»De hoofdvraag in deze is" — zoo schreven wij, en kunnen wij nog schrijven »de hoofdvraag is: Zal men der *Kerk* het recht geven zich uit de landskinderen een deel voor te behouden, opdat zij dezen bezige in haren en onttrekke aan 's lands dienst? Vrijstelling uit 's lands dienst kan alleen verleend worden uit het oogpunt van het *algemeen* belang; of uit overwegingen van bijzonderen aard, doch die dan niet voor kerkdienaars en godsdienstleeraars alleen konnen gelden."

Eigenlijk kan hierbij van *vrijstelling* geen sprake zijn. De militiewet van '61 verleent aan geestelijken en bedienaren van den godsdienst bij de erkende kerkgenootschappen evenmin *vrijstelling* van den dienst als aan de studenten in de godgeleerdheid.

Wel kan telkens voor den tijd van een jaar *ontheffing* van den werkelijken dienst worden verleend.

Dat de gelegenheid om ontheffing van den dienst te verleenen moet openstaan spreekt vanzelf. Alleen zien wij niet in, waarom daarbij alleen van kerkdienaars of godsdienstleeraars zou sprake wezen; of liever, van deren alleen mag daarbij geen sprake zijn; en dit te minder, wanneer de dienstplicht naar het plan van den minister Berganius, zooals Dr Kuyper thans heeft bekend gemaakt, vijftien jaren zal duren.

Hiermee werkt de redactie er zich nog dieper in. Er blijkt toch uit, dat ze zich gansch geen voorstelling maakt van de moderne legerorganisatie. Anders toch *kon* ze niet ondersteld hebben, dat eenig minister in welk land ook, bij nieuwe legerorganisatie nog met een stelsel van *vijfjarigen* dienstplicht voor den dag zou komen.

Of overigens de vrijstelling van leeraren en theologische studenten verleend wordt met het oog op hun stand, of met het oog op het algemeen belang, is een vraag die ons koud laat.

Ook wie uit het *algemeen* belang redeneert, komt toch weer op het karakter van hun stand terug.

In de *Bazuin* geeft de heer L. C. F. van Kamp, van Wormerveer, dit tweede stuk over de verhouding van de kerk tot de Overheid:

»Maar hoe ontkomen wij nu aan de valsche positie, waarin de Overheid ons gewrongen heeft? Hadden wij geen kerkelijke goederen en alzoo geen behoefte aan rechtszekerheid, de oplossing ware gemakkelijk. Feitelijk is de Kerkelijke Kas der Ned. Ger niets anders dan een kunstmiddel om als kerk geen goederen te bezitten. Ik ga voorbij dat zij ook dienstbaar is aan de theorieën, waarin het onderscheid tusschen dolantie en scheiding wordt gesteld — een onderscheid, waarmeê helaas! de werkelijkheid maar al te zeer in strijd is. Wie die de komst van Gods Koninkrijk begeert zou niet wenschen, dat er nog een reformatie zonder separatie ware mogelijk geweest! Als men intusschen de Kerkelijke Kas aanklaagt als een verbergingg van de kerk voor de Overheid, dan begrijp ik die beschuldiging niet. Een kerk maakt zich als kerk voor de Overheid openbaar door haar belijdenis, niet door een officieele verhouding; zij wordt de Overheid te meer openbaar, naarmate haar invloed op 't nationale leven sterker is. De Ned. Ger. kerken geven daarenboven nog kennis van haar bestaan, of om in haar taal te spreken van de tot stand gekomen reformatie, aan de Overheid met overlegging van belijdenisschriften en kerkenorde. Kan niet met meer recht tot ons het verwijt gericht worden, dat wij ons, als kerk, voor de Overheid door ons reglement schuilhouden? Immers dat reglement beantwoordt aan de wet op de Kerkgenootschappen, waarin de kerk beschouwd wordt als een menschelijke vereeniging inzake godsdienst.

Moeten wij dan Kerkelijke Kassen oprichten? De algemeene stemming is er in onze kerk sterk tegen. De scheiding tusschen bestuur en beheer, zooals die in de Herv. kerk bestond en nog bestaat, moedigt weinig aan, om zulk een scheiding, zij het ook in anderen vorm, bij ons in te voeren. Wel zie ik niet in, dat het wezen der kerk ook maar eenigszins wordt gedeerd als zij haar goederen door een vereeniging laat beheeren, maar de practische moeilijkheden kunnen vele worden De kerkelijke tucht, aangewend om een bestuurslid als zoodanig onschadelijk te maken, krijgt altijd een verdacht karakter; al geef ik gaaf toe, dat het verzaken van verplichtingen, die men op zich genomen heeft, ten slotte censurabel maakt. Hoe gemakkelijk kan echter het stoffelijk belang hier noodzaken, om den langzamen gang van de Gereformeerde tuchtoefening prijs te geven!

Indien wij echter geen Kerkelijke Kas willen, zoo geraken wij naar mijn oordeel bij handhaving van de bestaande wet op de kerkgenootschappen nimmer tot zulk een verhouding jegens de Overheid, als het wezen der kerk vordert. Zoo zouden wij op een andere wetgeving op kerkelijk gebied moeten aandringen Maar hier tast ik geheel in 't duister. Hoe zal de Overheid de kerk in haar geestelijk karakter eeren? Vatten wij artikel 36 der Geloofsbelijdenis nog in historischen zin op, en gaven wij er geen verzachtende, moeilijk te verdedigen interpretatie aan; hielden wij op met het luide geroep van »vrije kerk«; eischten wij nog een Gereformeerde Overheid; er ware althans nog een prachtig stelsel uit te denken. Maar nu? Er is gezegd: De Overheid moet de kerk niet als een vereeniging maar als een stichting beschouwen. Hier spijt het mij, dat ik zoo alle kennis van het recht ontbeer. Maar met mijn gewoon menschenverstand meen ik, dat een stichting beoordeeld moet worden naar haar stichtingsoorkonde. Wat zal nu de Overheid te beschouwen hebben als de stichtingsoorkonde der kerk? Heeft zij die te zoeken in de Schrift? Moeten wij, als Gereformeerde kerk, haar daartoe de Belijdenisschriften en de Kerkenorde overleggen? Zal de Overheid dan bij het ontstaan van verschillen op grond van die geschriften recht spreken en recht doen? Maar hoe, als men met den schrijver der artikelenreeks: »Is dwaling strafbaar?« de Overheid het oordeel van geestelijk onderscheid ontzegt? Hier weet ik mij niet te redden, en toch zou ik mij zoo gaarne redden. Mij komt het zoo voor, dat de positie van Jezus' gemeente in deze wereld altijd een gewrongene zal blijven. Als de Overheid de kerk van Christus wil treffen, en die toeleg bestaat gedurig bij haar dan zal zij er zelfs bij het bestaan van een Kerkelijke Kas wel wat op vinden Hierin mogen wij ons verblijden, dat het Reglement van '69 op ons kerkelijk leven schier geen invloed heeft uitgeoefend. Toch blijft onze roeping onverminderd, om naar een betere verhouding tot de Overheid te staan. Gaarne zag ik, dat meerbevoegden in onze kerk het vraagstuk der verhouding van Kerk en Overheid in zijn beteekenis voor onzen tijd wilden behandelen».

Daar in onze artikelen over het *Collegiaal stelsel* deze quaestie principieel behandeld wordt, kunnen we met de overneming van dit advies volstaan.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De kerkeraad der Ned Ger. kerk te Zaamslag bericht, met hartelijken dank, ontvangen te hebben van de kerk te Grijpskerke, gecollecteerd in de kerk, *f* 4.05.

Bewege de Heere nog vele kerken, iets af te zonderen tot verlichting onzer gemeente. De Heere heeft den blijmoedigen gever lief.

De kerkeraad voornoemd,
W. A. VROLIJK JR., *voorzitter.*
K. DE KRAKER, *scriba.*

Zaamslag, 3 Maart 1890.

Ook uit de kerk te Diemen en Watergraafsmeer kan nu bericht, dat de zaak der reformatie haar beslag heeft gekregen. Na op Zondag 2 Maart in hun diensten te zijn bevestigd, hielden de leden van den nieuwen kerkeraad op Maandag 3 Maart hun eerste vergadering. Zij verklaarden uit naam der kerk de kerkenorde van 1816 voor afgeschaft, zoodat de kerkenorde van 1619 weêr van kracht is geworden. Moge de Heere de bearbeiding der gemeente rijkelijk zegenen! Het adres van den kerkeraad is bij den heer C. A. van Wijngaarden, Middenweg D 7.

Namens den kerkeraad,
B. VAN SCHELVEN, *consulent.*

De kerkeraad der Ned. Geref. kerk te Maarsen (classis Utrecht) bericht door dezen, dat hij, verkozen krachtens 't ambt der gelooviglen, en op Dinsdag 14 Jan. bevestigd, besloot, onder biddend opzien tot den Heere, weder naar de wettige kerkenordening onzer Gereformeerde kerken, 't laatst herzien te Dordrecht in den jare 1619, te gaan leven. Dit brengt ook mede, dat de kerkeraad gemeenschap begeert te onderhouden met al de kerken, die, in gehoorzaamheid aan 't Woord des Heeren, braken met de Synodale organisatie van 1816. De Heere sterke alhier het kleine beginsel. Stukken, voor den kerkeraad bestemd, zende men aan 't adres van den ouderling W. G. Boersen.

De kerkeraad voornoemd,
A. VAN KRUISTUM, *ouderl.*
W. G. BOERSEN, »
H. VAN DORP, *diaken.*
J. F. HÖLSCHER, »

Buitenland.

Engeland. Vrucht van Spurgeons strijden tegen het uitbrekend modernisme.

Meermalen hebben wij geschreven in dit blad over het optreden van Spurgeon tegen het modernisme, of, zoo hij het noemt, tegen de »Down grade"-beweging. Vele predikanten, die den naam hadden van rechtzinnig te zijn, werden in den laatsten tijd openbaar als ethisch op het moderne af, en dit nog wel in vrije kerken. Spurgeon, die zich losmaakte van de Unie der Baptistische kerken, omdat deze zelfs geen minimum van eene geloofsbelijdenis wilde aannemen, waaruit bleek, dat de meerderheid niet verlangde een dam op te werpen tegen den wassenden stroom van het ongeloof, is nu bij velen de booze man geworden. Zelfs voormalige leerlingen vielen hem aan; doch met onverstoorbare kalmte gaat hij voort met »Down grade" of de opkomende moderne theologie te bestrijden. Gelukkig is de beroemde prediker na een afwezigheid van elf weken, die hij in het zuiden van Frankrijk doorbracht tot herstel zijner keel, tot zijne gemeente wedergekeerd, en mocht hij den strijd hervatten, waarvan het Maart-nummer van zijne *Zwaard en Truffel* het getuigenis brengt. Met geestdrift is de geliefde leeraar door zijn gemeente ontvangen, al moest men daarbij den dood van vele medearbeiders door de heerschende ziekte betreuren.

In genoemd maandschrift vinden wij door een diaken vermeld, dat sommige »Downgrade"-predikers het in hun belang beginnen te vinden, om hunne gevoelens te verbergen, vooral wanneer het er om te doen is een vacante plaats te verkrijgen. Deze diaken meldt, dat er zulkeen in zijne gemeente kwam prediken, en dat deze zich beijverde, om zijne prediking zoo in te richten, dat niemand er eenige aanmerking op maken kon. Daar hij een bekwaam man en een goed spreker was, had hij bijna het beroep ontvangen; maar door eene uitdrukking, die hem ontviel, verried hij zijn ware gevoelens. Toen de vrienden zijne prediking eens nagingen, kwamen zij tot het besluit, dat alles wat hij gepredikt had even goed door een Unitariër kon gezegd zijn. (Unitariërs zijn zij, die het stuk van de heilige Drieëenheid loochenen.) Geen woord had hij gerept van verzoening, van het werk van den Heiligen Geest, van de eeuwige straffen, van de opstanding, noch van de ingeving der Heilige Schrift. Gelukkig gingen de oogen der gemeente open, en de man kreeg het beroep niet. Genoemde diaken schreef daarom aan Spurgeon: »Het is duidelijk, dat wij in deze dagen niet alleen te letten hebben op hetgeen er gepredikt wordt, maar nog meer op hetgeen men *niet* heeft hooren verkondigen. Indien deze man ook maar eenigszins gerept had, dat hij een of andere Schriftuurlijke leer niet beleed, zouden wij dadelijk op onze hoede geweest zijn; maar met de meeste omzichtigheid vermeed hij dit en bijna deed hij ons in de val loopen."

Op zichzelven moge deze mededeeling weinig belangrijk schijnen, doch wij kunnen er toch uit zien, dat door het noodgeschrei van Spurgeon de gemeente wakker is geworden, althans dat men begint den slaap uit de oogen te wrijven en dat daarom sommige mannen het noodig achten hunne gevoelens te verbergen. Dit is althans reeds de vrucht van Spurgeons schrijven tegen de »Down-grade". Den Schotschen hoogleeraar Bruce wordt het daarom door zijne geestverwanten niet weinig kwalijk genomen, dat hij in zijn werk over »het Koninkrijk Gods", zich zoo duidelijk doet kennen als een aanhanger der Tübingsche school, die getracht heeft door het ontleedmes der critiek het Nieuwe Testament aan stukken te snijden en aldus te vernietigen.

Rusland. Prediking van Rabinowitz.

In October van 't vorige jaar hield de bekende Joseph Rabinowitz, die onder de Joden van Bessarabie arbeidt, te Londen en Edinburg onderscheidene voordrachten, om het Christelijk publiek met zijn streven op de hoogte te stellen. Een onmiddellijk gevolg van zijn spreken was, dat de commissie der Vrije Schotsche kerk voor de Zending onder de Joden besloot, voor Rabinowitz te Kischinew een nieuwe groote kerk te bouwen. Tegenwoordig wordt daarvoor een gebouw gebruikt, dat den naam van Bethlehem draagt; het nieuwe, waarvoor reeds belangrijke giften inkwamen, zal men naar den overleden prediker Dr. Somerville noemen, die met Rabinowitz bevriend en een voorstander van zijn arbeid was.

Al wist Rabinowitz te Kischinew ook geen groote gemeente te verzamelen, dit bewijst niet, dat zijn arbeid tot hiertoe een ploegen op rotsen geweest is. De Russische regeering wilde hem geen verlof geven om te doopen; vandaar dat hij slechts een kleine gemeente doch een groot gehoor heeft. In No. 8 van de door den heer Faber uitgegeven »Berichten uit het Joodsch instituut te Leipzig" leest men een schets van een zijner preeken, door een der jonge zendelingen van het Joodsch instituut opgeschreven. Om een denkbeeld te geven van den arbeid van Rabinowitz, deelen wij het volgende daaruit mede:

Het is de gewoonte van Rabinowitz om in zijne godsdienstoefeningen, die hij op elken Sabbat houdt, drie plaatsen uit de Heilige Schrift voor te lezen: één uit de boeken van Mozes, één uit de profetische Schrift en één uit het Nieuwe Testament. Toen wij den 7den September hem hoorden, koos hij, in overeenstemming met hetgeen in alle synagogen dien dag gelezen werd, Deut. 21:18—21, waar geschreven staat: »Wanneer iemand een moedwilligen, weerspannigen zoon heeft, die de stem van zijnen vader en de stem zijner moeder niet gehoorzaam is; en zij hem gekastijd zullen hebben en hij naar hen niet hooren zal, zoo zullen zijn vader en zijne moeder hem grijpen; en zij zullen hem uitbrengen tot de oudsten zijner stad, en tot de poort zijner plaats; en zij zullen tot de oudsten zijner stad zeggen: Deze onze zoon is afwijkende en wederspannig, hij is aan onze stem niet gehoorzaam; hij is een brasser en zuiper. Dan zullen alle lieden zijner stad hem met steenen overwerpen, dat hij sterve, en gij zult het booze uit het midden van u wegdoen, dat het gansch Israel hoore en vreeze." Daarna las Rabinowitz Jesaja 65 en vervolgens uit het Evangelie van Lukas de gelijkenis van den verloren zoon. Al deze Schriftuurplaatsen las hij eerst in de Hebreeuwsche, vervolgens, opdat zij door allen zouden verstaan worden, ook in de Russische taal. De prediking hield hij in het eigenaardig Joodsch-Duitsch, de taal die in het dagelijksch leven door de Joden van Zuid-Rusland gesproken wordt. Wie had gedacht, dat dit Jargon, dat wij tot hiertoe slechts uit den mond van verachte, negotie doende Joden gehoord hadden, dat wonderlijk mengelmoes van Hebreeuwsch, Russisch, Poolsch en verouderd Duitsch, kon gebruikt worden, om met kracht tot boete en bekeering te roepen, om te vermanen, en met zulk eene weekheid en warmte kon lokken, gelijk wij het van de lippen van Rabinowitz hoorden!

In zijn prediking, die hij aan de voorgelezen plaats uit Deuteronium vastknoopte, schilderde hij met treffende woorden de innerlijke zedelijke slapheid, die achter de uitwendige onderhouding van de wet Gods der tegenwoordige Joden verborgen ligt. »Wanneer tegenwoordig een Joodsch kind op den dwaalweg geraakt en zich aan spelen en drinken overgeeft, en altijd dieper en dieper wegzinkt, wat doen dan de ouders? — Zij vermanen, waarschuwen, bidden, maar alles tevergeefs. — Wat geschiedt dan met zulk een eigenwilligen zoon? Dan trekken de ouders de schouders op en zwijgen; de wereld moet er niet van hooren, welk eene schande de zoon der familie heeft aangedaan! Maar wat eischt God in zijn heilig gebod, waarin zich de ernst en de gestrengheid zijner heiligheid openbaart? Voert hem naar de poort van de stad, opdat hij gesteenigd worde, en doet aldus het booze uit uw midden weg! Ja, de wet kent geen erbarming, eischt den dood van den zondaar."

Daarna ging Rabinowitz spreken over een plaats in den Talmud, waarin twee geleerden met elkander disputeeren. Er wordt daarin opgeworpen, of wel ooit in Israel zulk een wederspannige zoon door de eigen ouders aan het gericht was overgegeven moeten worden. De eene Rabbi springt op en roept: »Dat zij verre, dat het ooit in de heilige gemeente van Israel daartoe heeft moeten komen! Neen, dat kan niet zijn!" Maar de andere, Rabbi Jonathan, antwoordt: »Toch is het voorgekomen; er is zulk een zoon geweest; ik heb zelf op zijn graf gezeten!" »Maar" roept de eerste: »het is toch zeker nooit zoover gekomen, dat eene geheele stad in Israel, door enkele kinderen Belials verleid, andere goden gediend heeft en daarom verbannen en verbrand geworden is met vuur, zoodat zij eeuwig in een puinhoop ligt, en nimmermeer gebouwd wordt (Deut 13:12—18)!" Maar wederom valt hem Rabbi Jonathan in de rede door te zeggen: »Toch is er zulk eene stad geweest, en ik heb zelf op hare puinhoopen gezeten."

Toen Rabinowitz zoover gesproken had, hield hij een oogenblik op, en zeide daarna tot de Joden, die met groote inspanning naar hem luisterden: »Die Rabbi Jonathan was een Christen In den Talmud vinden wij Christelijke gedachten! Ja, de wederspannige zoon, op wiens graf de Rabbi gezeten heeft, dat is het geheele Joodsche volk, gelijk in Jesaja geschreven staat: Kinderen heb Ik opgevoed en verhoogd, en zij zijn van Mij afgevallen Een os kent zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns Heeren; maar mijn volk heeft geen kennis en mijn volk verstaat niet." De afgodische stad is Jeruzalem, op wier puinhoopen de Rabbi treurde, de heilige, heerlijke stad Om hare zonde is geen steen op den anderen gebleven. Want de wet van den ijverigen God kent geen ontferming.

Daarna ging Rabinowitz het Evangelie verkondigen.

Gemengd Nieuws.

Een nieuwe vondst. Aartsbisschop Byrennios beweert, in een klooster te Damascus een handschrift van het Nieuwe Testament gevonden te hebben, dat even oud is, zoo niet ouder, dan de bekende Codex Sinaiticus. Indien dit bericht bevestigd wordt, kan dit manuscript onschatbare waarde hebben voor de tekstcritiek des Nieuwen Verbonds.

Men heeft berekend, dat de Protestanten in Amerika jaarlijks 2,250,000 p. St. geven voor dingen die den godsdienst betreffen. Dit is zeker een groote som, maar een rekenaar heeft nagegaan, dat in hetzelfde land 40,000,000 p. St. uitgegeven worden voor het tooneel.